

УДК 784.1:392.1(477.5)

Ірина Данилейко
(Київ)**ПІСЕННО-ОБРЯДОВИЙ РЕПЕРТУАР ЛІВОБЕРЕЖЖЯ
В ПЕРІОД ЗАНЕПАДУ ТРАДИЦІЇ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ БАСЕЙНУ ВОРСКЛИ З ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.)**

Дослідник, який планує займатися реконструкцією традиційних обрядів і пісень Лівобережжя, спираючись на архівні матеріали, стикається з проблемою дуже нерівномірного польового обстеження терену. Близькими роками у нас ще залишається останній шанс трохи поліпшити джерельну базу, оскільки практично в кожному селі ще й нині живуть здебільшого вже поодинокі носії традиції, від яких можна отримати певні відомості. Репертуарний список, який буде запропоновано у цій статті, можна використовувати як питальник для збирання обрядового пісенного фольклору в басейні р. Ворскли. Та його можна застосовувати й на ширшій території, оскільки обрядові пісні Лівобережної України мають велику кількість спільних сюжетів.

Ключові слова: Лівобережжя, Ворскла, пісенно-обрядовий репертуар, інципіт, репертуарний список, Сумська область, Дубравін, аудіоархів, аудіопублікації.

Ірина Данилейко. Песенно-обрядовый репертуар Левобережья Днестра в период упадка традиции (по материалам бассейна Ворсклы со второй половины XX в.). Исследователь, который планирует заниматься реконструкцией традиционных обрядов и песен Левобережья, опираясь на архивные материалы, сталкивается с проблемой очень неравномерного полевого обследования территории. В ближайшие годы у нас еще остаётся последний шанс немного улучшить базу источников, поскольку практически в каждом селе ещё поныне живут в основном уже единичные носители традиции, от которых можно получить определенные сведения. Репертуарный список, который будет предложен в этой статье, можно использовать как вопросник для сбора обрядового песенного фольклора (старейшего песенного слоя) в бассейне реки Ворсклы. Его можно применять и на более широкой территории, поскольку обрядовые песни Левобережной Украины имеют большое количество общих сюжетов.

Ключевые слова: Левобережье Днестра, Ворскла, песенно-обрядовый репертуар, инципит, репертуарный список, Сумская область, Дубравин, аудиоархив, аудиопубликации.

Iryna Danyleyko. Ritual songs repertoire of the Left bank of Dnipro river of a period of decline tradition (based basin Vorskla from the second half of the twentieth century). A researcher who plans to engage in the reconstruction of traditional rites and songs Left Bank, based on archival materials, faced with the problem of very uneven field inspection field. Closer years we have still a last chance to improve a little source base, as in almost every village and even now live mostly solitary carriers have traditions from which you can get some information. Repertory list that will be asked in this article can be used as a questionnaire for cleaning ritual folk song (Song oldest layer) in the basin. Vorskla. And it can be applied and the wider area as ceremonial songs Left Bank Ukraine have a lot of common stories. As incipit to the same subjects are different, it is advisable to use the principle of individual reminder motives or keywords.

Key words: Left bank of the Dnieper, Vorskla River basin, song and ritual repertoire, incipit, repertoire list, Sumy region, Dubravin, audio archive, audio publications.

Дослідник, який планує займатися реконструкцією традиційних обрядів і пісень Лівобережжя, спираючись на архівні матеріали, стикається з проблемою дуже нерівномірного польового обстеження терену. Близькими роками у нас ще залишається останній шанс трохи поліпшити джерельну базу, оскільки практично в кожному селі ще й нині живуть здебільшого вже поодинокі носії традиції, від яких можна отримати певні відомості. Та у зв'язку зі швидким занепадом традиції і збільшенням вікової категорії сучасних виконавців (понад 80 років), збирачеві пісенної творчості необхідно застосовувати спеціальні підходи. Якщо ще приблизно до 2010 року збирачеві вистачало загальних питань, розрахованих на активування пам'яті інформантів, то сьогодні, зважаючи на їх похилий вік, на перший план виходить така з методик збирання, як **нагадування репертуару, відомого з попередніх розвідок терену**. Йдеться не лише про інципіти поширених у досліджуваному локусі творів, але й пропонування інформантові цілих фрагментів пісенних текстів. Для цього вони мають бути заздалегідь скомпоновані у так звані розширені репертуарні списки, основані на матеріалах з певного регіону.

У створенні таких списків в нагоді можуть стати регіональні словесні публікації. Наприклад, у 2012 році була проведена спеціалізована експедиція до с. Мрин Носівського району Чернігівської області, де питальником слугувала стаття О. Малинки 1897 року видання «Малорусское веселье. Свадебные обряды и пьсни, запис. въ м. Мринь, Ньжинскаго уьз. Черниговской губ.». Експедиція показала доцільність використання подібних матеріалів у вузьколокальних дослідженнях.

Репертуарний список, який запропоновано у цій статті, можна використовувати як питальник для збирання обрядового пісенного фольклору (найдавнішого пісенного шару) у басейні р. Ворскли. Втім, питальник можна застосовувати й на ширшій території, оскільки обрядові пісні Лівобережної України мають велику кількість спільних сюжетів. Оскільки інципіти до тих самих сюжетів бувають різними, доцільно використовувати принцип нагадування **окремих мотивів** або **ключових слів**. Наприклад, у весільному репертуарі розповсюдженими є такі мотиви/словосполучення: «горіх у городі», «весільная мати», «летять галочки», «гуска летіла», «глянь, мати, на мій посад», «клен-дерево», «рано-рано», «оддаєш мене, мій батенько», «брязнули ложки», «дівич-вечір», «їжте, бояре, капусту», «їхати три милі», «куди, доню, собираєшся», «кучерявий піч замітає», «не наступай, литва», «попе Гордію», «брат-татарин», «піч наша регоче», «тетеречка», «пропила мати дочку», «пусти, свату, в хату», «скриня наша», «в сінечках голубок гуде». Нагадування навіть лише цих словосполучень, ймовірноше за все, виведе Вашого інформанта на пригадування потрібної пісні.

Отримані записи швидше за все будуть вже неповноцінними з точки зору відтворення пісенної фактури (на Лівобережжі завжди багатоголосної), характерного місцевого тембру, часто можуть мати неточну мелодичну лінію,

але вони цілком придатні для з'ясування ритмотипологічних характеристик наспівів. Часом вистачає тільки згадки про сюжет, щоб стверджувати, що певний пісенний тип існував у досліджуваному селі. Отже, робота в польових умовах з репертуарним списком дає можливість здобути принаймні статистичні дані для більш послідовних висновків при створенні ритмотипологічної карти терену.

На Лівому березі Дніпра одним з найплідніших збирачів, який ще застав традицію в стані доволі повноцінного функціонування, був Валентин Дубравін (1961–1993 рр.). Найбільш системно він працював у Сумській та Чернігівській областях. Завдяки його розвідковим обстеженням в цих регіонах на сьогодні маємо великий архів аудіозаписів, з яким у нас з'явилася можливість працювати після його переведення у цифровий формат. Однією з територій, де сітка обстеження виявилася доволі щільною, було Поворскля, а саме група сіл в Охтирському та Тростянецькому районах Сумської області: Буди, В'язове, Велика Чернеччина, Грунь, Журавне, Комиші, Куземин, Лантратівка, Млинки, Олешня, Рибальське, Риботень, Скелька, Стара Іванівка, Чернеччина, Чупахівка, Шаповалівка, Ясенове, м. Охтирка в Охтирському р-ні; Зарічне, Кам'янка, Каменецьке, Люджа, Семереньки, Станове в Тростянецькому р-ні.

Отже, наступний репертуарний список складено в першу чергу на базі відомостей з аудіоархіву В. В. і В. Г. Дубравіних [6], а також за даними з друкованих джерел [1–5], відомостей з експедицій співробітників Київської лабораторії етномузикології (ЛЕК), Сумського обласного науково-методичного центру культури і мистецтв, деяких приватних архівів [7–9]. Також включено інципіти пісень з аудіопублікацій з цієї місцевості [10–13]. Автор вважає, що запропонований репертуарний список стане в нагоді не лише цього, а й сусідніх теренів. Запитання та інципіти пісень упорядковано за жанрами.

Розпочинаємо з **ВЕСІЛЛЯ**, оскільки це один з небагатьох старовинних обрядів, який достатньо добре зберігся до нашого часу. Тож, навіть якщо Вашим інформантам буде всього лиш по 65 років, то швидше за все вони ще мали нагоду «дружкувати» (бути друзками Молодої на весіллі) та, ймовірно за все, зможуть швидко пригадати весільні пісні. Доцільніше починати з нагадування інформанту його власного весілля, а саме в яких роках це було, чи святкували по колишньому, в яких вбраннях були молодята, чи сватали Молоду напередодні, в який день тижня починалося весілля і скільки днів тривало. Значне місце у ході весілля займає обряд виготовлення і прикрашання короваю. Також особливе ставлення було до вибору жінок, яких запрошували бути коровайницями. Можна нагадати такі розповсюджені в терені тексти коровайних пісень:

Т6	Благослови Боже
	Шо п'ятниця – починальниця, а субота – коровайниця
	Миє дружко ручки, поглядає на кілочки
Т7, Т6	Вермен піч вигрібає, а верменка в піч заглядає
Т53	А ми коровай місили, з Дунаю воду носили
557 ²	Ой зашуміла, зашелестіла яра пшениця в стозі

Коли Молода з друзками запрошували на весілля могли казати, що то «дружбини» і співати дорогою таких пісень:

6Т6	Не сама я іду, сімсот дружок веду
	Ой люде-вороги, не переходьте дороги
	Загубили дівку в зеленім барвінку
	Ой брязнули ключі до свекрухи йдучи
	Тихо дружечки йдіте, пилом не пиліте
55Т6	<i>або із зачином:</i>
	Ой ти душенько, наша Галинко. Помаленьку дружечки йдіте, пилом не пиліте.

В суботу приїжджав до Молодої Молодий по хустку, вона перев'язувала йому руку, а бояр рушниками. У суботній вечір, напередодні основного дня весілля, дівчата влаштовували дівич-вечір (назва може варіюватися), особливих пісень співали для Молодої-сироти на посаді:

6 ³	А зелена та дібровонька, чого в тебе да верхів много (<i>сироті</i>)
	Прийди ненько та й до столоньку, пригладь мою та й головоньку (може визнаєш мою доленьку)
	Плела собі Галочка віночок, та й котила в вишневий садочок
	В чистім полі над криницею, росла верба над водицею (стоїть верба із росицею)
53 ² вт	Ой ходила Манечка по городу, Виганяла селезника по городу (<i>сироті</i>)
	Та й ходила та Галочка по крутій горі, Набачила селезника по бистрій воді (<i>сироті</i>)
	Пливи, пливи, сіра йутко [стиха по воді]
	Даш мені мій батенько, ти й сам бачиш, Не раз не два ти за мною та й заплачеш Ой засвіти, мати, свічку, постав на столі, Ой з-за столу подивися, чи пара мені Ой ходила та й Галочка у вишневий сад
55Т6	Ой ти душенько, наша Галина Ой матінко утко, ворочайся прудко
55Т53	Ой ти душенька, наша Танечка Ой попе, попе, Гордію, не дзвони рано в неділю
57 ²	Коло сінечок стелиться барвіночок (стелється стежечками, прийшла Галина з дружечками)
557	Ой піди, піди, чужий батенько (<i>сироті</i>)
557 ²	Заведи мене, ти мій братіку, за дубовіє (тесовіі) столи

Респонденти можуть пригадати, як в цей вечір прикрашали вільце, співали спеціальних пісень до цього обряду. Потрібно уточнити скільки вілець робили (одне-два), з якого дерева, як і чим прикрашали, куди вільце ставили, що з ним робили після весілля і яких пісень співали. Часто фіксується відсутність цього обряду (можливо з причини його зникнення).

У неділю Молодий забирав Молоду до шлюбу, потім відвозив назад додому, а сам повертався до своєї родини (у післявоєнні роки не вінчалися, тому Молодий одразу міг забирати Молоду до себе).

Молодого ж вдома зустрічають його батьки:

Т6	Не сип, мати, вівсом, сип, мати, долею.
----	---

Після шлюбу Молодий збирає свій рід, щоб іти по Молоду, по дорозі робилися перейми (учасники весілля загороджували дорогу і просили викуп). Інформанти із запалом згадують, як зустрічали «поїзд» Молодого, як дражнилися друзки на бояр і свашок:

Т6	Чого, свати, та й наїхали
	Ми думали зять багатий
	Старший боярин горбатий
	Старший боярин як болван
	Тобі, дружко, та й не дружкувати, тобі свиней пасти
	Дружечки-паняночки, становіться на лавочки
	Що на хаті зілля, а в хаті весілля
	Плигнула кішка з печі, боярам на плечі

Перед викупом брат Молодої заводить її за стіл:

557	Ой що у полі та на роздолі рублена криниченька (Ганнушка з братиком розмовляла)
446 ²	Та вже брат сестру, та й за стіл завів
44Р44	Шо брат сестру за стіл завів. <i>Пр:</i> Рано-рано, ранесенько... або Сестро моя, мій батенько

Брат продає косу Молодої, а Молодий з боярами відкупляються від дружок:

Т6	Братіку не лякайся
	Не дивись, зятю, в землю
Т53	Ой не брат, не брат, татарин, продав сестрицю задаром

Після цього Молодих саджають на посад, починається застілля:

Т6	Ріжте, музики, ріжте
	Де той дядько Йосип / А де ж тая весільная мати
	Їли бояри, їли, цілого вола з'їли
	Їли дружечки, їли
	Свашка-неліпашка, шишок не ліпила
	Здвигнулися сіни, де бояри сіли
44	Чарочка новенька (приспівки)
557	А летять галочки да в три рядочки, зозуля попереду

Як просилися танцювати, то співали:

Т6	[...] стели доріженьку, щоб мняко ступати, нам потанцювати
----	--

Молодому пришивали квітку, старша дружка викрадала його шапку, щоб він її викупив:

Т6	Ой я була швачка
	Їхала швачка з Зінькова, в неї нитка шовкова
	А я зятю вінок пришиваю, первою червоною
	Зятю наш хороший, викинь купу грошей
	Ой дай, мати, голку, ще й ниточку шовку
	Не дивуйтеся, боярочки, що короткі подарочки

Починають ділити перший коровай. Зазвичай різав коровай старший боярин (дружба), гості проголошують Молодим побажання:

Т6	Світи, Боже, з раю нашому короваю
	Дружко коровай крає, золотий ніжик має (семеро дітей має)
Т53	Ой край, дружбонько, коровай

Молодих виряджають до Молодого, з собою везуть придане, скриню, худобу:

Т6	Загрібай, мати, жар, жар, коли тобі дочки жаль, жаль
----	--

6 ³	Вже Танечка та й на одході, посадила оріх у городі
	Я у тебе, ненько, на одході, посадила й оріх у городі
	Ой куди, доню, собираєшся, що так біло умиваєшся
	Та ой ти клену, кленовий листочок, куди тебе та вітер несе (заніс ветерочек)
	Ой пропою же, пропою, та й пропив же батько дочку
53 ²	Прощай, прощай, та Ганнуса, сестро наша
55 ²	Вилітало галиня з-під білого каменя, Питалося ой галиня сірого селезня
557 ²	Чого, світлонько, чого новенька, чого стоїш темненька?
	Ой, ненько, моя, вже я не твоя, пора нам ділитися

Як зустрічають Молодих батьки Молодого?

55Т53	Ой ти, душенька, наша Танечка. Та й полем ішла – шуміла
Т53	Прибирайся, свекрухо, прибирайся
Т7	Наш коник, як уточка, не треба і пруточка

Як гуляють у Молодого – гостям і роду Молодого ділять другий коровай. Молоду покривають коли «розбирають» перед сном, коси розплітає брат, покриває хусткою (а раніше очіпком) свашка:

Т6	Має, кісонька, має
	Що брат сестрі косу розплітає, де він ті виплітки діває
55Т53	Ой ти душенько наша Галочко Склони голову ко столу
6 ³	Ой глянь, мати, да на мій посад, Всі дружечки да в косах сидять
	Ой свашенькі-павівашенькі
	53 ² вт

Молодих могли покласти спати у коморі, в сінях. Якщо Молода чесна, зранку могли вивішувати простирадло або ж червоний «прапор» (будь-яку червону тканину). У понеділок дружки і свати приносили Молодій їжу (снідання):

55Т6я	Ой ти душенька, наша Галочка
Т6	Ой брязнули ключі, до свекорка йдучи

Весілля гуляли «од середи до середи», у вівторок «циганять» по дворах, в середу гості могли прийти сміття виносити. Всі ці обряди супроводжувалися «звичайними» піснями та жартівливими приспівками.

Наступні інципіти є вирваними з контексту весільного обряду (переважно з причини відсутності аудіозапису або ж повного тексту пісні), та ми не можемо їх оминати. Корисним буде як з'ясування обставин їхнього виконання та місця в обряді, так і визначення ритмотипу:

Ой, свату, мій свату
Ой вийду я за нові ворота
Оце ж тобі, дружку
В саду соловей гніздо в'є
Ой на морі та на озері

Здається, устрій лівобережних весільних традицій такий, що певні групи наспівів і прив'язані до них сюжети мають достатньо великі ареали, тому в польовій роботі варто використовувати джерела достатньо віддалені географічно і хронологічно.

КАЛЕНДАРНИЙ ЦИКЛ

Інформанти 30-х років народження і молодші згадують, що колядувати ходили малими, разом хлопці і дівчата. У підлітковому віці вже не ходили, бо це було під страшною забороною. Відновити у пам'яті інформантів особливості святкування зимових свят можна за допомогою таких питань: як збиралися колядувати, чи вчили нові колядки, чи колядували разом хлопці і дівчата, співали під вікнами чи у хаті, чи водили Меланку або Козу. Кожне згадане інформантом явище необхідно розкрити якомога повніше (зокрема такі етнографічні моменти як святкування Святвечора, кликання Мороза, ставлення снопика на покуті).

Колядки

Чи дома-дома молодий Василько
Колядин-колядин, а я в батька один
Колядиця-колядиця, добра з маком паляниця
Колядую-дую-дую, де ковбаску чую
Боже, дай же вечір добрий
Ой якби я знав, що батенько живий
Зійшла зірда чудна
Що й по морю, морю, морю синьому
Ой гула, гула кам'яна гора
Чи дома, дома пан-господар
Їхав Іванко з полку до полку
Ой спасіба таму, да хто в етаму даму (<i>величальна</i>)
Да на бережку, да на крутенькім
Ой красеню ясен, як місяць на небі. <i>Пр.:</i> Ой раю розвився.
Дай же Боже вечір добрий вам, божії люди
Ой дивна горожа – росла сосна же. <i>Пр.:</i> Славна дочка
А в пана, в пана посеред двора світлонька нова. <i>Пр.:</i> Рай розвивсь, Христос народивсь, йя в пана сего йя в домі его.
Ой по мосту-мосту, та й по калиновім. <i>Пр.:</i> Алілуй (<i>псальма</i>)

Щедрівки

А в полі, в полі сам Бог походя (<i>засівають</i>)
А в поле, в поле сам Гасподь Бог ходє (<i>засівають</i>)
Пречиста по груші ходила, Пречиста мішок ізгубила
Ой на річці, на Ордані. <i>Пр.:</i> Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я
А в дядька дядина гладка
Меланка ходила, Василька просила
Меланки ходили, васильки носили
Щедрівочка щедрувала
Щедрий вечір, добрий вечір

Весняний блок бажано розпочати з таких питань: чи зустрічали дівчата весну, чи співали спеціальних пісень, чи водили танки, ігри, чи дражнили хлопців у піснях, як святкували Трійцю, чи ставили віху, як поминали покійних, чи згадували старші люди про русалок, чи співали спеціальних пісень про русалок. Потім нагадати наступні сюжети та інципіти:

Посажу я грушечку	хоровод
Король край города ходить	гра
Ой весна-весна, весняночка	веснянка
Весняночка-паняночка, де ти зимувала	веснянка
Ой виходьте на йулицю	веснянка
А вже весна, а вже красна, із стріх вода капле	веснянка
А як вийду на вулицю, сяду на колодці	веснянка
Всі курочки до купочки	веснянка
Ой не хилися да й березонько	веснянка
Ой неділенька ти клечальная	Трійця

Літній цикл представлений переважно купальськими піснями, проте також збереглися дані про петрівки. З'ясувати обставини проведення літніх обрядів допоможуть доволі традиційні питання: як саме святкували **Купало** – на березі річки, озера, ставка, у селі, в лісі, стрибали через вогонь, пускали вінки на воду, пускали колесо, робили грядку через дорогу, яких пісень співали у цей вечір; чи відмічали свято Петра, яким чином і яких пісень співали.

Наше Купало з верби	купальська
Ой летіло помело	купальська
Що купався Іван, да й у воду упав	купальська
Як купався Денис, та й на гілці повис	купальська
Купалочка з купал іде	купальська
Купався Іван та й у воду впав	купальська
Купалочки, йшли Йванови дочки	купальська
Купала на Йвана	купальська
Ой Купала купалася	купальська
Ой петрівочка минається	петрівка
Петрівочка мала ніченька (нічка)	петрівка
Ішли дівочки в ліс по полунички	ягідна

Пісенний репертуар **жнивного** обряду в джерелах представлено чи не найменше. Проте за допомогою спеціальних питань ще можна «наштовхнути» інформантів на спогади ще їхніх матерів про традиційні сільські жнива: коли починалися жнива і як святкували початок, що співали в цей період, хто зажинав перший сніп (зажинок) і що з ним робили, де зберігали, чи залишали «бороду» на полі, чи робили вінок з колосся для господаря, сніп-воєводу, чи співали пісень безпосередньо під час «жаття», «внахилянку»?

Наш сніп-воєвода	жнивна
Прочиняй хазяїне, ворота	жнивна
Уже сонце в очерет	жнивна

РОДИННО-ОБРЯДОВИЙ ЦИКЛ

Хрестини.

Хоча в джерелах не збереглося жодної хрестильної пісні з даного регіону, щоби була можливість підказати її початок інформантові, проте автор пропонує ряд запитань, які здатні принести удачу збирачеві та поповнити репертуарний список бодай одним інципітом такого раритету як хрестильна пісня: як відмічали хрестини, що робила баба-повитуха, кого запрошували у куми, чи варили спеціальну кашу, яким чином її роздавали гостям, хто і яких пісень співав на святкуванні.

Колискові.

Забавляння і колисання дітей така ж віддалена в часі подія як і весілля наших інформантів, проте й ці жанри ще можливо відновити у їхній пам'яті за допомогою репертуарного списку:

Ішла киця по водицю	колискова
Ой люлі, люлі, люлі	колискова
Коту, коту, коту	колискова
Ну-ну люлечки / Ой лю-лю-лю люлечки, налетіли гулечки	колискова
Люлі, люлі, люлечки, шовковії (золотії) вервечки	колискова
Ой коточок, коточок, виїв бабин медочок	колискова
Ой кіт-воркіт по подвір'ячку ходив	колискова
Коту, коту, котку, не лізь на колодку	колискова
Ой котусю, котусю, займи бичка й телусю	колискова
Сорока-ворона	забавлянка
Печу-печу хлібчик	забавлянка
Гойда, гойда, гойдаша	забавлянка

Виряджання до війська.

Знайдені в джерелах відомості та пісні свідчать про наявність в даному регіоні, як колись і по всій Україні, обряду проводів до війська (в армію). Орієнтовні питання: чи готували частування в хаті хлопця-новобранця, кого запрошували, що дарувала наречена, чи були звичаї, аби хлопець повернувся неушкодженим (обряди-обереги: проливали дорогу, кропили водою або обсипали зерном, пили всю ніч, давали потриматися за заслонку, виводили спиною на вулицю, перевертали до стіни ікони), чи голосили як за покійником, яких пісень співали на проводи.

Понад садом та шлях дорожка лежить (про солдатський набір)	рекрутська
В суботу пізненько, в неділю раненько	солдатська

РОДИННО-ПОБУТОВІ ПІСНІ

Дівка, дівка в сінях стояла
За Сибіром сонце сходе
Зажурилась перепелочка
Зашуміла ліщинька
Зелений дубочок
І шумить, і гуде
Їхали козаки со служби
Котилася ясна зоря з неба
Молодая Маша сина родила
Оженили мене малолітнього
Ой браженька, браженька медовая
Ой вийду я на ту гору, гляну на долину
Ой журавко, журавко
Ой за лугом зелененьким
Ой зійди, зійди, зіронько
Ой на горі больниця стояла (<i>Маруся лежала, зілячка бажала</i>)
Ой на калині, на малині ой колихала та й дівчинька дві дитини
Ой пропою, пропою
Ой Семене, чом не ходиш до мене
Ой там у долині жила удова (<i>сина в армію дала</i>)
Ой у полі дві тополі
Ой у полі криниченька, там холодна водиченька (<i>Роман волів пасе</i>)
Ой у полі ой криниченька ой на чотири зводи
Ой чорная, чорна
Птичка-невеличка по полю літає
Спородила молода дівчина хорошого сина
Тече річка невеличка
Ходив чумак, та ходив бурлак
Шо з-за гори да вітер повіває (<i>про сіре утя</i>)
Шумлять верби вкінці греблі
Як пійду я до Дунаю по воду
Як поїхав козаченько та на ту войну (<i>жінка Марусина сина вродила</i>)
Як приїхав мой миленький з поля

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МУЗИКА

Такий важливий пласт традиційної музичної культури, як інструментальна музика, сьогодні побутує переважно у пасивній пам'яті інформантів. Хоча насправді є нещодавні (2012 рік) випадки фіксування навіть традиційних скрипалів на сусідніх теренах. Тож, не втрачаймо надію на подібні знахідки і сьогодні. Найпопулярнішими танцями регіону приблизно до 1990-х рр. були: карапет, краков'як, козачок, гречаники, полька, нареченьку, падеспань, комаринська, а також марші на весіллях. Інформанти можуть продемонструвати їх «під язик», якщо на момент запису в селі не знайдеться хоча б гармоніста.

Важливі свідчення про склад інструментальних гуртів можна отримати за допомогою таких питань: які за вашої пам'яті були музики в селі, чи розповідали старші люди про скрипалів, чи грали на басолі, басі, бубні, як називали цих музик (бубніст, бубнистий, басистий), на яких ще інструментах грали (духова музика, цимбали, балалайки, мандоліни). Окремою темою розмови може стати згадка про лірника, якого могли колись бачити та чути у селі: чи ходили колись старці сліпі, можливо з лірою, хто їх супроводжував, про що вони співали і чи багато людей їх слухало, де вони виконували свої пісні (біля церкви, на майдані села), як довго перебували у селі і в кого жили, чи давали щось лірникам за їхню гру, коли останній раз в селі бачили лірника.

Збирач музичного фольклору в силу різних обставин не завжди має достатньо часу на отримання докладних відповідей на свої питання. Також досить часто трапляються інформанти, які навмисно ухиляються від прямих запитань і переводять розмову на свій лад, розповідаючи подекуди просто неймовірні історії свого життя. Зважаючи на це, нехтування фіксацією немuzичної інформації, що пов'язана з історично важливими подіями та явищами ХХ століття (Друга світова війна, голодомор, заборона українських традиційних свят при радянській владі, руйнація церков тощо) є просто недопустимим, адже сьогодні ми маємо справу з останніми свідками, які здатні надати дійсно правдиву історичну інформацію.

Література та інші джерела

Збірники

1. Весілля : У 2 кн. – Кн. 1 / уп. М. М. Шубравська, О. І. Правдюк. – Київ, 1970. – 454 с.
2. Весільні пісні : У 2 кн. – Кн.1. / упоряд. М. М. Шубравська, А. І. Іваницький. – Київ : Наукова думка, 1982. – 872 с. : нот.
3. Муравський шлях-2000. – Харків : Регіон-інформ. – 2000. – 152 с.
4. Пісні Сумщини. Українські народні пісні. Пісенник. Фольклорні записи Дубравіна В. В. – Київ: Музична Україна, 1989. – 503 с.: з нот.
5. Програма, запитальники та методичні поради дослідникам народної культури України / Упорядники Лідія Орел, Катерина Міщенко. – Київ : ІСДО, 1995. – 232 с.

Архіви

6. Аудіо-архів В. та В. Дубравіних (1961-1993 рр.), зберігається в Сумському державному педагогічному університеті ім. А. С. Макаренка.
7. Фонди Сумського обласного науково-методичного центру культури і мистецтв (вибірково).
8. Фонди Київської лабораторії етномузикології НМАУ ім. П.І. Чайковського (вибірково).
9. Приватний архів Л. Ткача (експедиція до с. Комиші Охтирського р-ну, 2014 рік).

Дискографія

10. Зберімося, роде. Част. 2 : Гурти автентичної музики «Древо, «Володар, «Отава, «Дике поле, «Гуртоправці» / Проект, уклад. та анотац. І. Клименко. – Київ, 2005.
11. Нам рушничок даний, шовком перетканий. Традиційна культура слобідського краю. Етнічна музика Сумщини. – Ч. 1 / [уклад. Н. Єфименко, О. Гончаренко; передм. М. Юдіна]. – Суми: Сумський ОЦНТ, 2008.
12. Ой ходив та й донець. Обрядові та ліричні пісні Харківщини / [Польові записи, анотація Л.Новикова]. – Львів, 2004; Перевидання 2-ге покращ. (додано 6 творів) до нотн. збірника «Пісні Слобідської України. Обрядові та ліричні пісні Харківщини». – Харків, 2006.
13. Шо з Києва та й до Русаліма. Божичі. Колядницькі пісні / Польові записи й реконструкції гурту Божичі. – [Укладання С. Карпенко]. – Київ, 2005.